MAJA NOVAK

PRILOG POZNAVANJU RADA I DJELOVANJA VICKA ZMAJEVIĆA – PERAŠTANINA

Dalmacija, pod kojim imenom razumijevamo i t. zv. Mletačku Albaniju, t. j. današnje Crnogorsko Primorje i Boku Kotorsku, proživljavala je u XVII. i početkom XVIII. stoljeća teške dane. Neprestani i dugotrajni ratovi s Turcima nanijeli su Dalmaciji mnogo nevolja. Požarevačkim mirom 1718. god. svršili su sukobi i ratovi između Venecije i Turske, a poslije toga mira, pa sve do pada Venecije god. 1797. vlada na granicama Dalmacije, a i u njoj potpuni mir. XVIII. stoljeće možemo obilježiti kao vrijeme najveće dekadanse s jedne strane, ali i vrijeme najvećeg mira za Dalmaciju s druge strane. Dalmacija živi vrlo skučenim i skromnim životom. Dalmatinske komune toga vremena (Rab, Cres i Osor, Krk, Zadar, Nin, Pag, Šibenik, Split, Trogir, Omiš, Brač, Hvar, Korčula i u t. zv. Mletačkoj Albaniji Kotor i Budva) životare. U njima mletački knezovi (s raznim titulama: knez, knez i providur, providur i dr.) nastoje iscijediti u korist svoju i Venecije i zadnje njihove ekonomske mogućnosti.

U takvim prilikama Venecija, koje moć i ekonomski značaj nakon Požarevačkog mira naglo opada, šutke odustaje od strogog svog monopola trgovine i plovidbe i dopušta, da se u pojedinim dalmatinskim mjestima razvija brodarstvo, pa i sitna trgovina. Među takva mjesta ide u prvi red Perast u Boki Kotorskoj, koji je već ranije imao razvijeno pomorstvo, a upravo je XVIII. stoljeće vrijeme cvata peraštanskog pomorskog, ekonomskog i kulturnog života.

Historija maloga, ali nadasve junačkoga Perasta, izloženog stalnim najezdama Turaka kroz više decenija, bilježi teška stradanja, krvave borbe kao rijetko koje mjesto u Dalmaciji. Od davnine poznati i priznati junaci, pomagali su Peraštani Veneciji u svim njenim pomorskim bitkama. Njihovo priklanjanje Veneciji, potpuno je razumljivo, kad se uoče svi momenti i prilike tadašnjeg doba. Ako se već moralo birati, a Dalmacija nije imala mogućnosti da se sama odupre Turcima, mle-

tačko gospodstvo je u svakom slučaju bolje odgovaralo od turske sile, koju su naši ljudi teško iskusili. I zato su pomagali Veneciji uvjereni, da će se na taj način i s njenom pomoću lakše oduprijeti navalama Turaka.

U nizu borbi i okršaja s Turcima i na moru i na kopnu, za Kandijskog rata treba naročito istaći god. 1654. Turci, iz osvete za izgubljenim Risnom, u kojoj su bici Peraštani uvelike pomogli Veneciji, navale iznenada 15. V. 1654. sa vojskom od oko 6.500 ljudi na neutvrđeni Perast. Borbeni duh Peraštana, izoštravan vječitim nevoljama prouzrokovanim od strane Turaka, dostigao je tada svoju kulminaciju. Maleni po broju, njih nekoliko stotina, ali veliki hrabrošću pobijedili su junački branioci Perasta kudikamo nadmoćniju silu. Ta velika pobjeda nad Turcima, kao i datum 15. V. 1654. jest i ostat će uvijek u svježoj uspomeni svih Peraštana i Bokelja.

U XVII. i XVIII. stoljeću dao je Perast nekoliko istaknutih ličnosti poznatih i van svoje domovine, između kojih se naročito ističu: Marko Martinović (1663–1716), nautičar i odgojitelj prvih ruskih pomoraca, Andrija Zmajević (1624–1694), nadbiskup barski i primas srpski, pisac i sabirač narodnih pjesama, Matija Zmajević (1680–1735), koji se proslavio kao admiral ruske carske flote, i njegov brat Vicko Zmajević.

Dok je Matija Zmajević podizao veliku rusku ratnu mornaricu, njegov je brat Vicko Zmajević (1670–1745) pridonosio održavanju hrvatskih kulturnih tradicija na našoj obali, a napose u Zadru i njegovoj okolici. Sinovac barskog nadbiskupa Andrije Zmajevića, učio je Vicko Zmajević u zavodu De propaganda fide u Rimu. Doktor filozofije i teologije, bio je u svojoj trideset i prvoj godini života imenovan za barskog nadbiskupa i primasa Srbije godine 1701. Međutim je on zapravo boravio većinom u Perastu, dok ga godine 1713. papa Klement XI. ne premjesti u Zadar za nadbiskupa, gdje je kao takav ostao do svoje smrti god. 1745.

Na tom položaju, kao glavar velike dijeceze, s tisućama hrvatskih vjernika i s velikim brojem glagoljaških župa, nadbiskup Vicko Zmajević nastojao je podići obrazovanje onih svećenika, koji su trebali služiti kao župnici na selu i vršiti liturgiju staroslavenskim jezikom. U tu svrhu osniva on sjemenište za glagoljaše. Kako je Vicko Zmajević dao cijeloj toj stvari i propagandni karakter u smislu sjedinjenja crkava, nije se tome opirala ni mletačka vlada, koja se čak za to u Rimu i zauzela. God. 1729. odobrio je papa Benedikt XIII neke prihode ukinutih opatija zadarske nadbiskupije za izdržavanje toga Zmajevićeva sjemeništa. Međutim, kako je to još uvijek bilo malo za izdržavanje ovakva zavoda, mogao je taj zavod otvoriti tek Zmajevićev nasljednik i suradnik nadbiskup Matija Karaman godine 1748.

Pored svog stalnog i naširoko zamišljenog nastojanja za učvršćenje i proširenje, a i za čistoću staroslavenskog jezika u crkvenoj službi katolika Hrvata, Vicko Zmajević je štampao i zbirku latinskih pjesama, a i neke spise ostavio na talijanskom jeziku. Bio je mecena domaćih književnika. Ignjat Đorđić, poznati dubrovački pjesnik, posvetio mu je svoje Uzdahe Mandaljene pokornice.

Vicko Zmajević postao je zadarskim nadbiskupom upravo pred početak mletačko-turskog rata 1714. god., koji je potrajao sve do god. 1718. Neprijatelj Turaka još dok je bio barski nadbiskup, ostao je to Zmajević i dalje. I njegova zadarska nadbiskupija graničila je s Turskom na njenoj cijeloj istočnoj granici. Napose je Vicko Zmajević bio aktivan u Turskoj Albaniji, a njegovo je djelovanje i crkveno, a donekle i političko, imalo za cilj oslobođenje Albanije od Turaka.

Dovoljno je poznato nastojanje Vicka Zmajevića za sjedinjenje pravoslavlja s katolicizmom. Slavensku službu božju uzima on kao sredstvo, da se Slaveni lakše odluče na sjedinjenje s rimskom crkvom. Veličina rimske crkve i katolicizma njemu su u prvom redu na srcu. On se osjeća Slavenom, ali to Slavenstvo prilagođuje interesima, koje u odnosu na crkvenu politiku želi ostvariti. Nadbiskup Zmajević bio je od godine 1719. jedan od najogorčenijih protivnika pravoslavnog svećenstva u Dalmaciji, koje je željelo imati svoju hierarhiju, nezavisnu od katoličkih biskupa. Od godine 1719., kada je srpski patrijarh zaredio za biskupa Stjepana Ljubibratića i podčinio mu Dalmaciju, pa sve do svoje smrti god. 1745. Vicko Zmajević vodi stalno ogorčenu borbu protiv obrazovanja jedne takve episkopije i na terenu i u svojim dopisima mletačkoj vladi, rimskoj kuriji i pojedinim biskupima.[1] Ta njegova borba i njegovo naziranje kulminira u njegovu spisu »Specchio della verità« (»Ogledalo istine«).[2] Vickova je tadašnja glavna misao i cilj, za koji se bori, vrlo žučno, oštro i često neobjektivno, da treba prevesti pravoslavne Srbe na katolicizam, a to će se postići, ako im se ne dopusti samostalna crkva, i u vezi s time, ako se »bude narod držalo daleko od biskupa i kaluđera«.

Kad je u dugoj borbi za ta svoja shvaćanja, uz pomoć ostalih tadašnjih dalmatinskih biskupa uspio, osjeća se Zmajević pobjednikom, i 24. aprila 1741. u svom pismu kongregaciji kardinala kaže, da »izgleda, da mi je dobri Bog blagoslovio sva moja nastojanja ultra pondus et mensuram (preko svake mjere), jer sam vidio, da je već istjeran iz Dalmacije Vrhovnim rješenjem pseudo-episkop srpski, da se srušila njegova kužna stolica, a sada novim zlatnim rješenjem, koje je dostojno pobožnog i katoličkog vladara, podvrgava se i sam srpski kler, da bude morao biti uvijek podložan jurisdikciji latinskih biskupa.«[3] Svom pismu prilaže Vicko Zmajević naredbu generalnog providura Dalmacije Marina Antuna Cavallija, po kojoj dalmatinski »grčki (pravoslavni) svećenici moraju biti podložni onim latinskim biskupima, u kojima će biti njihova parohija«,[4] i onda ističe, kako je to »slavan trofej katoličke vjere i sjajno obilježje pobožnosti mletačkog Vladara.«[5]

[1] E. N. M. (Milaš), Spisi o istoriji pravoslavne crkve u dalmatinsko-istrijskom vladičanstvu, Zadar 1899. XCIII. str. 124–130; XCVII. str. 157–173; XCVIII. str. 173–184; CIII. str. 195–198; CIV. str. 199–201; CXIX. str. 239–242; CXXV. str. 248–249.

[2] Ibid. XCV. str. 132–143.

[3] Ibid. CXXV. str. 248.

[4] Ibid. CXXIV. str. 245–247.

[5] Ibid. str. 248.

U svom pismu bratu Matiji Zmajeviću, koji je tada bio pomorski kapetan ruske carske flote, datiranom u Kotoru 20. veljače 1713. god. Vicko, tada barski nadbiskup, biranim stilom i sa mnogo pompoznih riječi upućuje svoga brata, kako treba da se ponaša u novoj službi. Ovo je pismo, koje se nalazi prepisano u istom svesku rukopisa, u kojima i dopis, koji publiciramo, pronašao »u jednom malom dalmatinskom gradu« Nicollò Alberto Piazza iz Vicenze godine 1777. i publicirao ga u Yverdonu god. 1778.[6] Jedan se primjerak, možda i jedini, ovog štampanog pisma nalazi u Sveučilišnoj biblioteci u Zagrebu pod signaturom 30973. Potrebno je iz njega navesti neka mjesta, da se vidi tadašnje gledanje Vicka Zmajevića na Rusiju i Veneciju, kao i njegova katolička propaganda.

Bojeći se da ovo pismo ne propadne, kaže Piazza u svom predgovoru, on ga publicira sa glavnom svrhom, da ga proširi po Dalmaciji, a uvjeren je, da će stanovnici Dalmacije i zemljaci autorovi vrlo rado prihvatiti ovo djelce, čiji je »vrlo učeni auktor bio i bit će uvijek čast Ilirske Narodnosti«.

Očito, u doba kad je to pismo pisao, Vicko Zmajević nije poznavao ruski narod, i ono, što je o njemu znao crpao je iz raznih spisa. On opisuje bratu Matiji ruski dvor i narod ovako: »Ne postoji dvor na svijetu, koji je nedosljedniji od onoga, kojemu Vi sada služite. Klima čini one stanovnike surovima u ponašanju, promjenljivima u osjećajima i dalekim od civilnog društva. Narod, koji je udaljen toliko stoljeća od svijeta, živi u barbarskim običajima, a ponašanja je ohola i prezirna.«[7]

Izdavač ovog pisma Vicka Zmajevića smatrao je za potrebno, da istakne ovo: »Pisac je pisao ovako o ruskom narodu u doba, kad je on (t. j. taj narod, o. p.), bio u primitivnom neznanju, i koji je tek u to vrijeme upoznao ime nauka i umjetnost, koje su nedavno uvedene od presjajnoga genija Petra I. Velikoga. Ti se osjećaji ne mogu pripisati sadašnjim prilikama onoga kraljevstva, u kojemu i jedne i druge (t. j. nauka i umjetnosti, o. p.) na najvišem stepenu cvjetaju.«[8]

Izdavač se ogradio na taj način od spomenutog mišljenja, god. 1778., koje je mišljenje imao Vicko Zmajević god. 1713., dakle prije šezdeset i pet godina. Štoviše izdavač je smatrao za potrebno, da na istom mjestu istakne, da se i »na mnogo drugih mjesta ovoga pisma nalazi pokoja kritička opaska, ali opetujem, ne mogu odgovarati današnjem stanju Rusije, a to ne misli ni izdavač, koji ističe, da on lično ima dobro mišljenje o onom narodu.«

Vicko Zmajević potiče u spomenutom pismu svoga brata na ustrajnost i na neustrašivost, ako želi postići nešto. Međutim mu prikazuje i neprilike. »Ono je podneblje zaraženo opasnim vlagama i otrovnim parama, koje dižući se iz močvarnog položaja potamnjuju onom narodu Sunce

[6] Lettera politico-morale di monsignore Vicenzo Antonio Zmajevich fu arcivescovo di Zara in Dalmazia scritta ad un suo fratello capitano nella flotta al servizio della S. R. M. di Pietro I. il Grande czar delle Russie. Yverdon.

[7] Ibid. str. XIV.

[8] O. c. XIV.

Katoličke Istine. Nesretni narodi zatvoreni u tminama zabluda skreću s puta vječnoga spasa. Oni su upravo pritisnuti maglama za najvedrijeg podneva. Onaj, koji među njima živi, treba da upozna nesretno stanje njihova sistema, eda među mrakom može da sačuva sjaj, i među mrtvima život ...«[9] Vicko savjetuje brata, da se čuva ruske vjere. I u Rusiji ima svećenika katolika, iako malo. Potrebno je da prima sakramente.

Ono, što naročito pada u oči, jest savjet, koji mu daje u pogledu odnosa prema mletačkoj republici. On mu ističe, da treba da ostane vjeran svom »zakonitom vladaru« (Principe naturale). »Ako ste izvan njegove države, niste oslobođeni dužnosti, da mu budete jednako vjeran i odan.« Da takav bude, neka se sjeti »časne uspomene svojih predaka«. »Služba stranom vladaru je škola, u kojoj se uči sposobnost, da se nju upotrebi daleko slavnije za zakonitog vladara.«[10] Služeći Rusiji, on će radeći protiv zajedničkog neprijatelja (Turaka, o. p.) moći pomoći Veneciji. Kao primjere navodi mu iz grčke prošlosti Atenjanina Konona i Alkibijada. Na taj će način moći postignuti, da mu se oprosti grijeh, zbog kojeg je morao iz domovine pobjeći.

Zanimljivi su savjeti, koje Vicko Zmajević daje svom bratu, kako da postupa u svojim vojno-službenim poslovima i akcijama, s obzirom na apsolutistički sistem ondašnje ruske vladavine, ali oni izlaze iz okvira ove radnje. Oni su načelne prirode, i iz njih izbija i junačka svijest Bokelja. Pošto ga je podsjetio na junačka djela starih, spominje mu, kako je bio hrabar, kad je morao bježati iz domovine, i kako je hrabro izdržao tursko tamnovanje. »Ako ste toliko učinili za čast dužnosti i za ljubav prijatelja, koliko više treba da učinite za slavu Vladarevu. Sjećajte se uvijek, da ste u posjedu triju bogatih kapitala: to jest duše, koju dugujete Bogu, života, koji dugujete Vladaru, i časti, koju dugujete sebi samome. Interes Vladara, kojemu služite, sadržava jednako savjest, život i čast ... Počinje se slavnim i vječnim životom, kada se umire kao junak. Epaminonda se rodio, kada je umro, jer je pošao u smrt za opće dobro ... živio je kao junak, umro slavan ... Uvijek je bolje u posljednjim trenucima umrijeti kao slavan junak nego živjeti kao kukavica sa sramotom.« »Neka Vas Nebesa očuvaju od ovih smrtnih pogibelji, i neka vam dadu dug i slavan život!«[11]

Mišljenje i gledanje Vicka Zmajevića na tadašnje prilike na Balkanu i u svijetu, pokazuje nam jasno jedan njegov dosad nepoznati dopis, koji je uputio mletačkoj vladi u času, kad je ostavljao barsku nadbiskupiju i prelazio u zadarsku. U tom pismu iznosi Vicko Zmajević svoju odanost ne samo katoličkoj crkvi, nego i mletačkoj republici. Tražiti od Zmajevića, da on misli drukčije u ovo vrijeme, t. j. god. 1712. o nacionalnom oslobođenju od Turaka, nemoguće je. To je vrijeme, kad se smatra oslobađanjem od Turaka svako osvajanje kršćanskih država na

[9] Ibid. str. XV.
[10] Ibid. str. XVII, XVIII.
[11] Ibid. str. XXXVII.

račun Turske. Zmajevićev dopis mletačkoj vladi, koji ovdje publiciramo, to će nam njegovo gledanje najbolje osvijetliti.[12]

U svom »Uffizio«, t. j. izvještaju, koji Vicko Zmajević upućuje mletačkoj vladi, poslije 13-godišnjeg službovanja kao nadbiskup barski i apostolski legat u evropskim provincijama Turske, ističe on, kako se smatra sretnim, što se rodio pod vlašću Venecije. Balkanske krajeve, kojih su se katolici nalazili u tih 13 godina pod njegovom jurisdikcijom, opisuje on ovako: »U onoj klimi, koja je učinjena nezdravom od najbarbarskijeg neba, gdje se ne poštiva drugi bog nego interes, nisam popustio mnogobrojnim napadajima zala, jer me je Vaša ruka, Svijetli Gospodaru, očuvala od pada. Albanija, Srbija, Macedonija, Bugarska i Trakija bile su pozornica, koja je prikazala svijetu moje slabosti i Vaše plemenite dobrotvornosti. Ovo su bila sveta sidra, kojima je povjeren opći spas pomoću Vaših predstavnika ili u Dalmaciji, ili na carigradskom dvoru očuvan više puta od brodoloma.« Vicko Zmajević pripisuje mletačkoj vladi, da je ona pomogla da se obnove crkve, ili da se nove sagrade, da se biskupima dopusti, da vrše svoje vjerske dužnosti i sl.

Značajno je za Zmajevićevo tadašnje gledanje na politiku Rusije na Balkanu ovo mjesto iz spomenutog »Uffizia«: »U seriji dobročinstava, koja su redom slijedila, ne smijem izostaviti ono, koje nam je u svježoj uspomeni; govorim o onom iznenadnom crnom oblaku, koji je izazvan od nezgodnog vjetra Ledene Medvjedice (Rusije, o. p.), poremetio mir na granicama, i sa laskavim obmamama metnuo u jednaku kušnju srpski narod u Crnoj Gori i Župi, koji su začetnici zla, nedužne katolike u pograničnoj Albaniji, i Vaše podanike, koji su izloženi čestim promjenama na skrajnim granicama države. Smjelost je potkrijepila izlika vjere, i pošto se interes maskirao spletkom kratkotrajne samilosti, prezreo se svaki drugi savjet, koji nije odgovarao zlo savjetovanoj obijesti, pa je jednako zahvatila sudbina i krive i nedužne u neposrednom udaru osvetljive osmanske srdžbe, koje su, poplavivši široka polja i strahovite vrleti Crne Gore, nosile pokolj i ruševine posvuda. Ja bih bio kazao: jadna vjero! kad je ne bi bila učinila isto toliko sretnom Vaša zaštita.«

U nastavku svoga »Uffizio« uzdiže on mletačku vladu i ističe, kako su sretni oni barbarski narodi, kojima je ona dala »život i slobodu«. Oni će se njoj odužiti svojom vjernošću, oni, koji su sada umjereni, »koji su ispravili onu prirodnu mržnju, koja ih je dovodila do skrajnjih ispada, na štetu države, kazajući cijelom svijetu, da za upokoravanje najdivljijih naroda nije manje snažna mletačka milost u doba mira, od mletačke hrabrosti u ratno doba.« Uzvisujući dalje u svom pismu mletačku vladu i ističući vjernost Albanaca Veneciji, kaže Vicko Zmajević za balkanske narode ovo: »nemaju inostrani narodi bogatije baštine od naklonosti i nade da budu Vaši.«

Ma koliko mi odbili na račun blagorječivosti XVIII. stoljeća, svejedno se iz ovoga pisma vidi, kako je Vicko Zmajević zamišljao oslobo-

[12] Prijepis iz druge pol. XVIII. stolj. u jednom svesku rukopisa kod G. Novaka.

đenje od Turaka. To je oslobođenje u primorskim i njima najbližim krajevima trebalo da donese Venecija.

Ova konstatacija ne umanjuje nimalo značenje Vicka Zmajevića kao učvrstitelja slavenske službe božje i mecenu tadašnje hrvatske književnosti. Potrebno je ipak ograničiti se samo na to, kad se govori o njegovu slavenstvu. On je želio pomoći svom narodu dajući mu svećenike, koji će mu služiti liturgiju na slavenskom jeziku, on je nastojao, da ti svećenici budu bolje obrazovani od onoga, što su dotada bili, a pored toga on je želio pridobiti pravoslavne za uniju sa katoličkom crkvom upravo pomoću slavenskog jezika u liturgiji.

UFFIZIO

di Monsig^r: Illmo, e Rmo Zmajevich Arcivo: di Zara, prima di Antivari in tempo della di lui Sommissione, e Comparsa con tal secondo Carattere nel Sereniss^mo: Collegio

È felice la condizione del suddito, che ha la gloria di venerare nella Maestà del Principe gl'Attributi Divini della Pietà, e Religione. Doti son queste le più eroiche, e sublimi, che, se donano la perpetuità al Governo felicitano unicam^te: il sistema della Chiesa di Dio, e rendono dolci le cure più amare de' Prelati. Nato io sotto questo fortunato Ascendente nel lungo giro di tredeci Anni sostenni corragiosam^te: il peso della Chiesa d'Antivari, ed il grave incarico dell'Apostolica Legazione nelle Provincie della Turchia Europea. In quel Clima fatto insalubre dal più barbaro Cielo, ove non si adora altro Dio, che l'interesse, non ho ceduto alle moltiplici violenze de' mali, perchè la Vra mano, Principe Serreniss^mo:, m'ha preservato dalle cadute. Albania, Servia, Macedonia, Bulgaria, e Tracia furono il teatro, che rappresentò al Mondo le debolezze mie, e le Vostre generose beneficenze. Queste furono l'Anchore Sacre, alle quali afidata la comune salute per opera dei Vostri Rappresentanti o nella Dalmazia, o nella Corte Ottomana, fù più volte preservata dal Naufragio. Le Chiese o fabbricate, o ristaurate, li Prelati restituiti alla libertà dell'Evangelico Ministero, li Fedeli sollevati dalle gravezze di flebili sciagure, la Fede ben spesso risorta dall'ultime agonie, la Religione in più luoghi richiamata dall' esilio, tutte sono marche preziose di quella Pietà, ch' è la gioja preziosissima del Real V^ro Diadema. Nella serie continuata de Beneficj non devo omettere quello, di cui sono più recenti le memorie; parlo di quel Nembo improviso, che suscitato dall' aure importune dell' Orsa gelata sconvolse la quiete de' Confini, e con insidiatrici lusinghe pose in egual cimento li Popoli Serviani di Montenegro, e Zuppa autori del male, gl' innocenti Catolici dell' Albania Confinante, e li Sudditi Vri esposti alle frequenti vicende nell' ultime mete dello Stato. Il pretesto della Religione avvalorò l' ardimento, e mascherato l' interesse con barre d' effimera pietà, se disprezzò ogni altro consiglio, che non fosse all' uso del mal consigliato capriccio, involse ugualm^te: nel destino e la reità, e l' innocenza nel colpo imminente dell'ire vendicatrici Ottomane, che innondate le vastre Campagne, e le orride balze di Montenegro, portavano straggi, e rovine per ogni parte, averei io detto: Povera Religione! quando non l' avesse resa altrettanto felice la Vostra Protezione. La Pietà sempre confederata con la Pru-

denza l'una con l'altra dote propria delli Figli Augusti di quest' augustissima Repub^ca:, ebbe il merito di donare ad essa il respiro, di documentare li barbari nelle Leggi sin all' ora ignote della Clemenza, e di sollevare pienam^te: li Popoli tutti dalle certezze di una miserabile Cattività. Colpa veram^te: felice, che riportò la gloria della Veneta gloriosissima Redenzione. Popoli fortunati, perche sublimati all' auge d' una sorte insperata, se da Voi riconoscono Vita, e Libertà, a Voi pure riservano il V^ro dono per conservarlo nell' occorenze tutte del V^ro Servizio. Per pegno constante della fede, divozione, e gratitudine, triplice fune, che strettamente gl' incatena al piede del V^ro Soglio Reale con gli doveri d' insolita moderazione, hanno corretta essi quell' animosità naturale, che gli portava agl' ultimi trapassi con incommodo dello Stato, dando a divedere al Mondo tutto, che per domare i Popoli più feroci non è meno potente la Veneta Pietà in tempo di Pace, di quello che sia il Veneto valore in tempo di Guerra. Epilogo la moltiplicità delle beneficenze V^re, Principe Sereniss^mo:, perchè apparisca il numero delle moltiplice mie, e comuni Catene. Per nuovo risalto della V^ra Eroicha Munificenza, dalla Metropoli d' Albania traslatato ora in quella di Dalmazia, devo recarle meco, per renderle compagne inseparabili del mio Sagro destino, e per motivo di stabilire vieppiù le felicità mie nel vanto ambizioso d' esser suddito V^ro. Al Spiritual Ministero di Zara unite le prime spinosissime incombenze sopra li Regni, e Provincie della Turchia, mi vogliono pure unito col modo più tenace di profondissima rassegnazione agl' oggetti della V^ra Pietà, e Providenza. Secondi Iddio Signore con li doni delle Sue Misericordie la felicità degli augurj. Albania, che vi fù sempre fida, ne perde Voi senza perdere se stessa, dandosi ora mano alla Capitale della Dalmazia, pure voglia stringerla più tenacem^te: nell' ugual sorte di Stato con la fede sincera à Voi dovuta. Nascono in fatti cosi gemelle in quelli Popoli la Fede verso Iddio, e la fedeltà verso la Serenità V^ra, che una senza l' altra dispera certam^te: la consistenza, e l' appoggio. Quèsti sono li due poli, che sostentano unicam^te: il peso dell' Ecclesiastica condotta. L' esperienza diuturna mi documenta nel sentimento, e la gloria d' esser suddito V^ro mi prescrive il debito. Non ha Zara Capitale più rico della divotione a Voi professata, ne li Popoli esteri Patrimonio più opulente dell' Inclinazione, e Speranza d' esser Vostri. Se per nuovo grazioso indulto ho Io sorte di maneggiare quelli cuori veram^te: preziosi per esser V^ri, benedirò il travaglio, se mi donarà il merito di spartire ugualm^te: li tributi per consegrare a Dio quel ch' è di Dio, ed a Voi, Principe Serenissimo, quello, ch' è Vostro. Al sacrificio della vita altre volte cimentata per Divino, e Vostro Servizio, sarà in me correlativo l' olocausto dell' ubbidienza sempre a Voi fedelm^te: divota: Circonscritta questa dalle mete d'un legitimo autorevole impero, non sà governare altri senza rassegnare se stessa. Conosco io le mie misure; venero in me stesso li motivi della mia fortunata soggezione, ne mai devo ricordarmi di essere Prelato a reggere le Conscienze de Sudditi V^ri, senza che mi ricordi d' essere Voi il mio Principe eletto da Dio per commandarmi.

SUMMARY

In his paper entitled »A Contribution to the Knowledge of the Work and Activity of Vicko Zmajević Peraštanin«, the author publishes a hitherto unknown report addressed by Vicko Zmajević to the Venetian Government at the very time he was leaving the Bar diocese and was going over to that of Zadar. The mentioned letter, in which Vicko Zmajević shows his devotion not only to the Roman Church but also to the Republic of Venice, likewise reflects his viewpoints and activities during the whole of his lifetime. Zmajević's great Slavism has thus far been exaggerated. The author endeavours to present a right interpretation of Zmajević's Slavism on the basis of the letter being published, of a letter addressed to his brother Matija in the year 1713, and also on the basis of other documents. Vicko Zmajević was desirous to help his people by providing them with ministers that would serve the Liturgy in the Slavic language; he tried that these priests should be as well educated as possible; and, besides, he wished to bring about a union between the Orthodox and Catholic Churches by using the Slavic language in the Liturgy.